

Samgonguskjalið

Niðanfryri prenta vit samgonguskjalið, sum skal verða grundarlagið undir samstarvinum millum teir tríggjar flokkarnar í sjálvsstýrissamgonguni Tjóðveldisflokkinn, Fólkaplokkur og Sjálvstýrisflokkinn.

Politisk setningur: Fólkaplokkurinn, Tjóðveldisflokkurinn og Sjálvstýrisflokkurinn eru samdir um at skipað politiska samgongu á løgtingi og at skipa landsstýri.

1. Ríkisráttarlaga stöðan

Samgongan staðfestir.
* at Føroyingar eru jönd og at Føroyar eitt land, og at politikkir samgongunnar verður at fremja henda suverenitet í verki

Samgongan er samd um.

Uppskot verður lagt fryri løgtingi og samtykt í 1998, sum skal fremja henda suverenitet í verki og staðfesta:
* at løgtingið hevur heimild til, at gera sáttmála við dönsku stjórnina um ríkisráttarlaga stöðuna og at tingið hevur heimild til at siga sáttmálan upp.
* at tað bert er gjøgnum sín demokratiska umboðsstovn, Føroya Løgting, at Føroya fólk kann seta eina grundlóg í gildi fryri Føroyar.

Samgongan fremur hesi stig:

1. Farið verður undir samráðingur við dönsku stjórnina í tingsetuni 1998 um føroyskdönski vidurskipti við í endamáli, at Føroyar verða sjálvstøðugar (suverenar).
Føroyskur heimarrættur verður staðfestur frá 1. januar 1999.

Ein sáttmáli verður gjørdur, sum leggur fast framtíðar samstarvið millum Føroya og Danmark í útbúgvingar-, heilsu-, útannríkis- og rættarmálum.
Málsóki eiga at kunna útlegerast til danska ríkið at umsita og sáttmálin kann umfata felags kongahús, felags gjaldoyra og felags skyldur og rættindi hjá føroyskum og dönskum ríkisborgarum bústáandi hjá hvørjum øðrum, men føroyingar verða frítíknir fryri herskyldu.

Tá ið sáttmálin millum Føroyar og Danmark er gjørdur og samtyktur á Føroya Løgtingi, verður hann lagdur til fólkaatkvøðu.
II. Farið verður undir at fáa óll málsóki undir føroyskt lóg-gávu- og umstingarvald. Arbeitt verður fryri, at danski Tjóðbankain ein og Figgjar-efirlitið hava fráboðanarskyldu til Føroya landsstýri viðvíkjandi føroysku peningastovnunum.

III. Farið verður undir at fáa óll málsóki undir føroyskt lóg-gávu- og umstingarvald. Arbeitt verður fryri, at danski Tjóðbankain ein og Figgjar-efirlitið hava fráboðanarskyldu til Føroya landsstýri viðvíkjandi føroysku peningastovnunum.

2. Búskaparligr og figgjararligar karmar.

Figgjarlig og búskaparligr verður gjørt upp við Danmark, har stöða verður tikin til, hvussu úttanlandskuldin verður afturgoldin og heildarveitingin kann minskast bertur eitt ávsta áramál, samstundis sum ávta verður gjørd millum dönsku stjórnina og landsstýrið um eina varliga figgjar- og búskaparlaga tillaging.

3. Bankamálið

Bankamálið og kravið um endurgjald fryri keypið av Føroya Banka verður avgreitt sambært tilmælum hjá serløgninginum til landsstýrið.

4. Figgjar- og búskaparmál

Grundstøðið undir búskapinum er framleiðsluvirðið í landinum. Politiska endamálið við figgjarpolitikkinum er:
* at geva øllum borgarum javnhjóðis møguleikar
* at vælferðin hjá føroyingum verður ment
* at samfelagnum verður tryggjað eitt sunt støði fryri sjálfvrenning og búskaparligrum sjálvbjargni
* at javnvægi verður millum privat og alment fyrntakssemi og løgur

Rikin verður ein varn og ábyrgdarfullur búskaparpolitikkur.

Míðað verður eftir at linka skatta- og avgjaldstýrið á hársarhal og framleiðslu, so at kappingarførið vinnulívinsins hatnar og megnar at bera felags hársarhaldi.

4. Skatta- og tollmál

Skattalógágván skal ikki darva virkisshugin, men skal eggia til vinnuligi fyrntakssemi. Arbeitt verður framhaldandi endurskoðað, so heimaldadurin og tænstuvinnan verða styrkt.

Lagt skal vera upp fryri, at lágintokur og barnaríkar familjur verða ikki fryri vanbýti.

Hjón har annað hevur alla innlökuna, verða at javnstilla við hjón, har bæði hava innlök.

Grundarupphæddin í fólkapensjónini verður skattafri.
Meirvirðisgjaldskipanin verður framhaldandi endurskoðað, so heimaldadurin og tænstuvinnan verða styrkt.

5. Almenna fyrstingin

Til tess at tryggja eina væl-virkandi almenna fyrsting og almennar stovnar, má hygnadurin endurskoðast og rationaliserast, so hann gerst lutfalsliga bilvagn og kemur í betri javnvægi við vinnuliga sektorn.

Fyrstingarlaga lógarverkið verður endurskoðað, so umstinging av øllum málsøkjum verður einfaldari og lagað til tørvn í føroyska samfelagnum.
I samvarni við arbeitt við nýggjum kommunubygnaði, verða partar av almenna sektorinum lagdir nærri borgarum, har hetta umstingarlaga ber til.

6. Vinnuligr karmar

Vinnulig politikkurinn verður at leggja í tryggjar karmar, so vinnulivið fær umstøður at mennast til at bera føroyska samfelagið.

Landsstýrið orðar ein greiðan vinnupolitikk og ger langfríðarætlanir í samráði við vinnufelag, ráðgevingarstovnar og figgjarstovnar.

Tað almenna skal reka ein haldgóðan búskapar-, figgjar-, skatta-, menningar- og umhvørvispolitikk.

Útbúgving, gransking, samferðsla og samskipti, veiðivatlar við onnur lond og marknaðaratgongd skulu lagast eftir hesum málsætningi. Innan hesar karmar skal vinnan mennast á marknaðarbúskaparligrum burðardýggjum grundarlagi.

6.1 Fiskivinnupolitikkur:

Lóg um endurnýggjan fiskiflotans - herundi útróðrarflotan - verður sett í gildi. Ein greiður fiskivinnupolitikkur verður orðaður, eisini fryri menning av fiskiúdnáðinum á

landi og marknaðaratgongd.

Dentur verður lagdur á økismenning, arbeidsumhvørvi, góðskukrøv og hagreiðingar-skipanir.

Færernes Realkreditinstitut verður yvirtikið.
Virkað verður fryri at stovna eitt úflutningsráð.

Fiskastovnamir undir Føroyum skulu gagnnýstast skynsamt sum varandi grundariag undir føroyska búskapinum. Teir stovnar, ið flotin hevur atgongd til, skulu gagnnýstast við neyðgum varsemi eftir til-mæltum fiskidøgum og kvotum, so teir geva sum mest íkast til búskapin. Fiskastovnum, sum eru ovurveiddir, verða veittir møguleikar at menna seg.

Hildið verður fast við økisfríðingarpolitikk.

Stödd og røtt samanseting av veiðiflotanum má lagast eftir hesum møguleikum og verður best tryggjað við, at fiskidagar og kvotur verða so umsetlig sum gjørligt.

Undantikin er tó útróðrarflotin undir 15 tons.

Arbeitt verður fryri, at meiri fiskur verður virkaður í Føroyum.

6.2 Aðrar vinnur

Ein langfríðingarpolitikkur verður orðaður fryri ferðavinnu, landbúnað, heimaldnað og menning av nýggjum vinnum við serligum atliti at kunningar-tøkn.

Lógirnar um telduskráir verða dagfórdar.

Almennur stuðul skal bert ventast sum tíðaravmarkaður ígongdsetarastuðul/lógustuðul við greiðum almennum krøvum og reglum fryri nýsluna.

Lóg um broyting í FAS-skipanini má fáa gildi skjótast.
Skepingsfnið verður yvirtikið.
Landbúnaðurin skal styrkjast við tí høvudsendamáli, at Føroya gerast mest møgulegt sjálvbjargnar við landbúnaðarvørur. Virkast skal fryri, at øll landbúnaðarvørur verður gagnnýtt.

Jardarlógágván verður endurskoðað, so hon gagnar smærnu plássinum, og um-støðurnar hjá testiböndum verða greiddar.

6.3 Útjadarin

Besta grundarlagið undir samfelagnum er virkseimi og trivnaður á øllum plássum í landinum. Útjadarin er eini serlig-an stöða. Samgongan er samd um, at neyðigt er at fremja verulig tiltek, um útoyggjum og smáplássum skal vera til lagað.

6.4 Framtaksgrunnur

Viðtøkurnar fryri Framtaksgrunnin verða endurskoðaðar við tí endamáli, at grunnurin í størri mun skal menna nýggjar vinnur og fremja økismenning eftir handilsligum fortreytum.

6.5 Føroyar og ES

Nýggi samstarvsavtala skal gerast við ES, sum tryggjar samstarv og marknaðaratgongd, men heldur fast við fullt ræði á náttúrufríinginum á sjóvi, landi og í undirgrundim. Viðurskiptini við ES byggja á løgtingssamtýktina frá 1974, sum sigur, at Føroyar skulu standa úttanfryri ES.

Stig skulu takast til at menna marknaðarsamstarv millum Føroyar, Grønland, Island, Norveg og Russland til tess at standa sterkari tvívegis ES-marknaðinum

7. Arbeidsmarknaðarmál

At minka um arbeidsløysið verður skattatrystið lækkað, so tað loysir seg betur at arbeida, og betni lønsemi kemur í vinnuna.

Í samráði við partarnar á arbeidsmarknaðinum verður hildið fram við arbeidnum at gera eina skipan, sum kann loysa trætur á arbeidsmarknaðinum so skjótt tær koma í.
Lógávu um arbeidsumhvørvi verður endurskoðað saman við røtunum á arbeidsmarknaðinum.

8. Familjumál

Familjan er kjarnin í samfelagnum.

Kannað verður, í hvønn mun ansingarstuðul kann fylgja barninum.

Spurningurin er barnansing-kring landið verður tikin upp.

Virkað verður fryri, at part-tíðar starv verður vanligt á arbeidsmarknaðinum.

Barnafrádrátturin í landskatturin verður hækkaður. Bøtt verður um figgjarlag, har annar forsyrjarinn fellur frá.

Arbeitt verður fryri at avmarka talið á fosturteknið við betri ráðgeving.

Rikin verður ein rúsevnispolitikkur, sum hevur til endamáli at fínbýrgja og minka um rúsevnismissnýsluna.

9. Almanna- og heilsamál

Føroysk almannaalógávu skal lagast til føroyskan tørv og serligu vidurskipti við serligum atliti til nýggja kommunubygnað. Endamálið er, at avgerðirnar og málsvegerin skulu takast so nær borgarum sum gjørligt.

Trupulleikarnir á barnagarðs- og røktarheimskópinum skulu loysast í samstarvi millum land og kommunur.

Heilsuverkið krevur lógur og menning. Ein greiður heilsupolitikkur verður orðaður við tí endamáli at bota um fryri-byrgjandi heilsurøktina og at skapa trygg vidurskipti innan heilsurøktina. Ein ræsting verður gjørd fryri lógurnar á sjúkráðsøkinum.

Hemartæktarskipanin verður skipað sum ógnerktartænasta.

Samstarvið við Ríkissjúkráhusið o. a. heilsustovnar í grannalöndunum verður betur samskipað. Landsjúkráhusið og Klaksvíkar Sjúkráhus verða útbýgd sum ætlað.

Pensjónsøknið er afturdýgt og verður tikið til viðgerar. Endamálið er at øllum verður veitt ein trygg og rættvís eftirløn. Nevndin, sum er sett at kanna pensjónsøknið ger arbeitt sítt lídugt og úrslitið verður viðgjørt í samgonguni og neyð-ug stig fram.

Arbeitt verður eftir framvegis stórt kring landið. Arbeitt verður við tiltekum, so sum aktiv-eringætlanum, útbúgvingar-ætlanum o. ø. til tess at forða fryri varandi arbeidsløysi.

Ein greiður íbúðarpolitikkur verður ræstur. Alternativ íbúðarmöguleikar skulu skapa-st kring landið í samstarvi millum landið og kommunur, bæði sum kommunalar/privatar leigubúðir, lúðrelags-íbúðir, eldrabúðir, íbúðir til røslu- og menningartarnað, ungdomsbúðir o. a.

Umstøðurnar hjá røslu- og menningartarnaðum skulu betrast við eina ætlan fryri at menna bústaðar-, starvs-, fri-

tíðar- og samferðslumöguleikarnar og tryggja tey grundleggjandi korini í øllum sam-felagsviðurskiptum.

11. Mentan og útbúgving

Útbúgving av ungdominum má byggja á kristna, føroyska mentan. Gjørd verður ætlan fryri útbúgvingarverkið við atliti til framtíðar útbúgvingar, samskipanir og rationaliseringar.

Fólkaskúlin, miðnáms- og tær hægri útbúgvingarnar skulu styrkjast at fylgja tøk-niligu samskiptismenningini.

Møguleiki skal vera fryri frí- og eftirskúlam.

Føroya eiga at mennast í al-tjóða granskingar- og útbúgvingarhøpi. Vinnuskúlarin verða styrktar til nýggjar av-bjóðingar. Innan marknaðar-føring, innan tekniska økið og innan lærugreini, sum eru neyðugar í komandi oljuvinnu.

Lógin um lestrarstuðul verður dagfórd. Førdur verður ein útbúgvingarpolitikkur, sum eggjar ungdomi at mena sær útbúgving eisini úttan fryri Norðurlond.

Ein greiður mentanarpolitikkur verður orðaður við støði m. ø. mentanaralitinum og byrgt eiga at verða fryri har-ðskapi og síðspillu.

A fjølmíllaknum eiga føroyska tilfarið at styrkjast.

12. Umhvørvismál

Umhvørvispolitikkurinn verður styrktur. Meginreglan skal vera, at burteining og umhvørvisvernd ággver tí dálk-andi partinum.

Upplysing og tiltek til náttúru- og umhvørvisvernd verða fram.

Føroyar skulu í altjóða høpi stríðast móti dálking frá stóru ídnaðarokjunum á meginlandinum.

Brennievni, sum hava minsta skaðliga árnid á umhvørvið, lúta framhjárætt við lægri avgjald.

Umhvørvis- og matvøru-lógin verða endurskoðaðar.

13. Samferðslu- og samskiptismál

Landsstýrið hevur skyldu at tryggja hvsikandi ferða- og flutningssamband millum tey ymsu plássim í Føroyum.

Samgongan ásanar, at ferða- og flutningssamband hevur alstóran týdning fryri vinnumöguleikar og trivna í landinum.

Raðfesting av lógum á samferðsluøkinum verður framd sambært figgjar- og búskapar-orku landsins.

Hildið verður fast við flugu-ætlan at seta 20 mi. kr. um árið í grunn til fast samband um Vestmannaund næstu fyra árn.

Grunnurin fær heimild at upptaka lán og krevja inn bumpening.

Kanningar í samband við farleiðina um Leirvíkstjørð halda fram. Arbeitt er at byggja nýtt skip til Sandoyinna verður gjørt. Samferðslan við Suðuroyina verður dagfórd beinanvegin. Eisini verður loftvegis sambandið við flutning kanna-

st.

Stöða teirra forslutarnaðu verður havd í huga, ta ið ný-lógur/ábstur í samferðsluskip-anim verða gjørdar.

Kannað verður um rational-

iseringar kunnu gerast í samferðslukerivnum. Uppgávar kunnu bjóðast út til privatar at røkja, har hetta gevur figgjar-ligan og tænstuligan fyrmin.

Flutningur av farmi og fólkri millum Føroya og útlond má leggjast í eina tryggja legu, sum er nóktandi fryri allar partar.

13. Kommunumál

Kommunulógágván verður nútímansgjørd. Kommunala sjálvsræðið og ábyrgdin skilnaði millum lands- og kommunu-uppgávar. Í hesum sambandi verður ætlanin fryri miðfyrstingina endurskoðað við tí endamáli at flyta tænstuna nærri borgarum.

14. Oljuvinnan

Landsstýrið ger uppskot til, hvussu møguleigar inntøkur av rævnum í undirgrundini skulu umstast og brúkast.

Áðalmálið er, at ein møguleigi komandi oljuinntøka til landskassan ikki avlagnar búskapin.

Tryggjast skal, at eitt komandi leitningarumfar og ein møguleigi oljuvinna, fyrst og fremst verður grundarlagið undir at menna fólkelikan í føroysku vinnuni í altjóða høpi, so hon kann tillaga seg broyt-ingar og menna nýggjar inntøkmöguleikar.

Spurningur um almennar lógur í sambandi við oljuvinnu verður tikin upp og viðgjørdur millum landsstýrið og kommunur.

Strongt verður á til tess at finna eina samráðingarløysn á marknatræti við Bretland um undirgrundarmarkid skjótast gjørligt.

15. Úttanlandssamstarv

Arbeitt verður fryri at Føroyar fáa sjálvstøðuga umboðan í ST. Politiskt, handilsligt, vinnuligt og mentanarligt samstarv verður styrkt við onnur lond við serligum denti á samstarv við aðrar smátyður. Føroyar fáa sjálvstøðuga umboðan í Norðurlandaráðinum. Ókt samstarv um at umsita fløgstítleingi í Norðurlatlantshavi skal læst í lag millum Føroyar, Grønland, Island, Norveg og Russland, sambært løgtingssamtýkt 1996.